

ספר
זְקוּן בֵּיתוֹ
פירוש על
מִסְכַּת אָבוֹת

ביאור ישר וטוב, על כל משנה ומשנה בכמה וכמה אופנים, מפי סופרים
וספרים חסידים צדיקים קדושי עליון, ובו מתבארים דברי חסידות ומוסר
ותיקון המידות, מתוקים לחיך, השווים לכל נפש

חברו הגאון הקדוש המפורסם בספריו הקדושים המקובל האלוקי
כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו שר בית הזהר מרן

רבי אליעזר צבי סאפרין זצוקלה"ה
מקאמרנא

בן כ"ק אדמו"ר שר התורה ושר בית הזהר עמוד העבודה והיראה
רשכבה"ג הגאון הקדוש מרן רבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל
מקאמרנא זיע"א

יצא לאור ברוב פאר והדר, מדוקדק בתכלית הדקדוק, מנוקד ומאיר עיניים,
עריכה חדשה, עם הערות וביאורים, והוספת מכת"י רבינו המחבר

ע"י מכון 'אור פני יצחק'
שע"י מוסדות קאמרנא בארה"ק
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עיה"ק ירושלים תובכ"א
שנת ה' תשפ"ב לפ"ג

מבוא

ישמחו החסידים ויגילו הלומדים בהגלות נגלות ספרא קדישא הדין 'זקן ביתו' פירוש על מסכת אבות, מרבינו הגאון הקדוש כ"ק אדונינו מורינו ורבינו שר בית הזהר מרן רבי אליעזר צבי מקאמרנא זלה"ה. אשר בו מתבארים דברי חסידות ומוסר ותיקון המידות מתוקים לחיך בדרכו הקדוש של רבינו השוים לכל נפש, ובלול בהם עיקרים גדולים ויסודות בתורת החסידות.

• תוכן הפירוש •

הפירוש 'זקן ביתו' מבאר כל משנה ומשנה בכמה וכמה אופנים, ובכל אופן ואופן מביא ומבאר ומפרש המשנה באופן חדש ובביאור חדש ומחודש. בראשית האופנים שבכל משנה כתב רבינו פירוש משלו על המשנה, ולפעמים כתב כמה וכמה אופנים משלו, ולאחריה כתב אופנים שמיוסדים על ביאור המשנה ממפרשי המשניות ראשונים ואחרונים, כשרבינו מבארם בטוב טעם בתוך דברי המשנה, ומוסיף בהם ביאורים ומרחיב בתוספת הארה, שהם קילורין לעינים בהבנת דברי מפרשי המשנה. ולפעמים מביא רק יסוד אחד מהקדמונים ומבאר ומפרש כל המשנה על פי יסוד זה.

ויש לציין, אשר באחד מאופנים שמביא לבאר דברי המשנה, מביא את דברי אביו רבינו הקדוש מספרו 'נוצר חסד' על אבות, ומוסיף בהם ביאור בהרחבה, ותוספת הארה, ולפעמים רק מוסיף מילה אחת ושתיים שהם קילורין לעינים בהבנת דברי אביו רבינו הקדוש. [וכבר הבאנו דבריו הקדושים בהערות וביאורים למהדורה החדשה שיצא לאור על ידינו בספר 'נוצר חסד' המבואר, שיגענו להעתיק ולסדר את כל הביאורים המתיחדים לבאר את דברי אבי רבינו, והכל מסודר דבר דיבור על אופניו, משנה אחר משנה].

וראוי להביא כלל אחד מה שכתב רבינו על סגנון כתיבת הספרים שלו. וזה לשונו בהקדמת ספרו 'דמשק אליעזר' (דרך הקודש' כלל סו): הנה אחיי ורעי אהובים לי ביותר, דעו שבכל מקום שאני מביא איזה פירוש בשם אומרם ואסיים בלשון ע"ש, מוכרח הייתי להוסיף או לגרוע מדבריו הקדושים, והוא כפי פירוש מספיק לענין הזה, ובכל מקום שאני מסיים ע"כ, אז לא אשנה מדבריו הקדושים שום אות, והוא בין בדברי רז"ל ובין במפרשי הזהר הקדוש, וכשאני מוכרח לפרש דבריהם בתוך דבריהם ג"כ אני מסיים ע"ש.

ועוד זאת, שמביא הרבה סיפורי מעשיות אמתיים מגדולי וצדיקי הדור. וכמו שכתב רבינו בעצמו בסוף הקדמתו לספרו 'אור עינים' (חלק א) וזה לשונו:

הקדמת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

נתנאל סאפרין

בכ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי שלום

זצוק"ל

מקאמרנא

פעיה"ק ירושלים תובב"א

ארזי הבירה 45/9 טל. 02-5823727

י"ד כסלו תשפ"ב עיה"ק ירושלים תובב"א

ישמחו השמים ותגל הארץ בהגלות נגלות ספר הקדוש 'זקן ביתו' על מסכת אבות, שחברו אא"ז אא"ק שר בית הזוהר, הגה"ק מוריננו רבי אליעזר צבי סאפרין מקאמרנא זצוקל"ה, בן אא"ז רבינו הקדוש רשכבה"ג מוריננו רבי יצחק יהודה יחיאל מקאמרנא זצוקל"ה בעל 'היכל הברכה' זיע"א.

ספר זה נדפס בהידור רב והוגה בהגהה מדיוקת מאוד נעלה מכתבי יד כדי לתת לבני ישראל ספר מושלם כלי מפואר כדי שיוכלו בני ישראל להנות ממנו בעונג רב, בהיותו בלול בחלקי התורה מנגלה ומנסתר ובחסידות, ממעיני קדוש ישראל הבעש"ט זיע"א, דהאי מאן דבעי למיהוי חסיד לקיים מילי דאבות (כ"ק ל ע"א).

הנה זכה רבינו המחבר בימיו להיות יחיד מיתר הרפאים שרפי מעלה מהמשפחה הרוממה קאמרנא וזידיטשוב, בידוע שאחרי פטירת רבינו הגדול מוריננו רבי צבי הירש מזידיטשוב זצוקלה"ה, בי"א תמוז תקצ"א, התחיל להנהיג עדה אא"ז רבינו הקדוש מוריננו רבי מהרי"א מקאמרנא זיע"א על מקום הרבנות של אביו בקאמרנא, אולם בזידיטשוב המשיך אחיו הרה"ק רבי ישכר בעריש זצוק"ל ולא ארכו הימים ונפטר כעשרה חדשים אח"כ ביום ב' דשבועות תקצ"ב, ואז נתקבל אחריו הרה"ק רבי משה מסאמבור זצוקל"ה שנפטר ו' אייר ת"ר, ואחריו כשתים עשרה שנה בשנת תרי"ב בערך נתקבל הרה"ק מוהרי"א מזידיטשוב זצוק"ל על מקומו עד שנפטר ביום ט' סיון תרל"ג, ורבינו הקדוש מוריננו מהרי"א מקאמרנא זצוק"ל נפטר בי' אייר תרל"ד, ואז נתקבל רבינו הקדוש המחבר להמשיך השלשלת, והרבה מחסידי זידיטשוב הסתופפו בצילו, ואפילו הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זצוק"ל שהיה מגדולי תלמידי הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זצוק"ל, בא להניח תפילין אצל רבינו לבנו הרה"ק ה'חקל יצחק' מספינקא זצוק"ל, בהיותו היחיד שנשאר במסורת המשפחה הרוממה.

פרק ראשון

— משנה א —

הלומד ע"מ לקיים * מעלת המכבד את התורה * יש רשעים אשר מעשיהם נראים כמעשה הצדיקים * הזהירות ממידת הקמצנות * הרוצה לעשות תשובה יתעסק במעשים טובים תחילה * החוזר בתשובה צריך להפך כל המדות הרעות שהיו לו * גם פשוטי העם צריכים להתרחק מאוד ממידות רעות * בגנות הלומד ואינו מקיים * חוזק לימוד התורה כשהוא עם מעש"ט * עיקר התחלת קבלת התורה הוא מדות טובות ומעש"ט * מעלת ת"ח ששימשו חכמים ללמוד מהם תורה במדות טובות ומעש"ט

אופן ה
ההבדל בין לשון 'קבלה' ללשון 'מסירה'

אופן ו
ההבדל בין לשון 'קבלה' ללשון 'מסירה'

אופן ז
תורה דבריא אפטר למסור אבל לא תורה דאצילות

אופן ח
אופן חיבור המשנה ע"י רבינו הקדוש והטעם לזה * תלמידי רבינו הקדוש * מנין הדורות ממשה רבינו עד רב אשי

אופן ט
משה רבינו נתן ספר לכל שבט ואת פירושה לימד לשבעים זקנים

אופן י
סדר החיבורים שנתחברו על תורה שבע"פ

אופן יא
מנהגי ישראל אחר שנתפזרו בכל הארצות ותוקף התלמוד בבלי

אופן א
כל מי שהיה במדרגת משה רבינו היה יכול לקבל התורה

אופן ב
גדולת נבואתו של משה רבינו

אופן ג
ההבדל בין נבואת משה רבינו לשאר נביאים

אופן ד
למה לא נשנית משנה זו בתחילת סדר זרעים * למה לא נשנית מסכת זו קודם סדר זרעים * קודם לימוד התורה צריך לקבוע בלבו אמנות אלוכי ישראל * המועדות יש להם עת וזמן * הנושא אשה צריך להתגבר על יצרו * המתנהג במדות טובות ניצול מכל נזקי העולם * מדת 'חכמה' נקראת 'קודש' * טהרה תלויה בדעת * על ידי כח האמונה בלימוד התורה ממשיכים רחמים בדין * מסכת 'אבות' היא המתקת הדינים של סדר נזיקין * התורה ניתנה לאדם שהוא מזוג במדות טובות ומעש"ט * הטעם להקדמת סדרי זרעים ומועד לסדר נשים * השומר סדרי זרעים מועד ונשים אינו צריך לסדר נזיקין * אדם השלם יכול לבוא אחר סדר נשים לסדר קדשים וטהרות * ע"י מסכת אבות יוכל לבוא לבחינת 'אדם' * מי שאין בו מדות טובות אין לו שום תורה * יפה תלמוד תורה שהיא בלולה עם מעש"ט * בשבח המדות הטובות ובגנות המדות הרעות * לא יהא למדן ויעשה מצוות מן השפה ולחוץ * כשעמדו בני ישראל על הר סיני פסקה מהם זוהמת הנחש * ספירת שבעה שבועות כדי לתקן בחינת 'אדם' מכל מדות רעות * התורה אין צריכה להזהיר שלא יהא חיה רעה * החשיבות של תורה עם מעש"ט ומדות טובות * בגנות ת"ח שאין בו מדות טובות * הלומד ואינו מקיים כאילו מוחק מה שכתוב בספר * ת"ח שאין בו מדות טובות הוא מבזזה לעיני כל * ההנהגה הראויה לת"ח * צניעותו והנהגתו של הת"ח * מעלת

הן הן נוראותיו! שאלמלא בן, היאך אמה כזו יכולה להחזיקים בפני כמה אמות? הם אמרו שלשה דברים. הרבה דברים אמרו, אלא שלשה דברים הללו אמרו [הן], שיש בהם קיום התורה. הווי מתונים

בדין. שאם בא דין לפניך

פעם ושתים ושלש - לא

תאמר: דין זה כבר בא

לפני, ושניתי ושלשתי בו;

אלא הווי מתונים, כלומר:

ממתנים קדם שתפקסו

הדין. והעמידו תלמידים

הרבה. לאפוקי מרבן

גמליאל, דאמר (ברכות כח,

א): כל תלמיד שאין תוכו

כברו - אל יבנס לבית

המדרש. קא משמע לן

שמלמדן תורה לכל אדם,

ואין צריך לבדק אחריו.

ובלבר שלא יהיה ידוע

מענינו שמעשיו מקלקלים וסני שומענה. אי נמי

אשמועינו: שאם העמיד תלמידים בברותו - יעמיד

תלמידים בוקנותו, דקתיב (קהלת יא, ו): "בפקד ורע

את זרעך, ולערב אל תנח ידך" (יבמות סב, ב). ועשו

סיג לתורה. גדר, שלא יבוא לגע באסור תורה, כגון

שניות לעריות ושבות לשבת. דקתיב (ויקרא יח, ל):

"ושמרתם את משמרתיו" - עשו משמרת למשמרתיו

(יבמות כא, א).

א. משה קבל תורה מסיני. אומר אני: לפי שמסכת זו אינה מוסדת על פרוש מצוה ממצוות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא בלה מוסרים ומדות, וחקמי אמות העולם גם כן חברו ספרים כמו

שברו מלכם ברכי המוסר,

ביצד יתנהג האדם עם

חברו, לפיכך התחיל התנא

במסכת זו: 'משה קבל

תורה מסיני, לומר לך:

שהמדות והמוסרים שבזו

המסכת - לא ברו אותם

חקמי המשנה מלכם, אלא

אף אלו נאמרו בסיני.

מסיני. ממי שנגלה בסיני.

לזקנים. שהאריכו ימים

אחרי הושיע. ואותם

הזקנים - לזקנים אחרים,

עד שהגיעו לתחלתם של

זבאים, שהן עלי הכהן

ושמואל הרמתי. לאנשי כנסת הגדולה. מאה

ועשרים זקנים היו: ורבכל, שריה, רעליה, מרדכי בלשן,

שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני, ומבללם:

חגי זכריה ומלאכי ונחמיה בן חכליה ונחריהם. ונקראו

'כנסת הגדולה', לפי שהחזירו העמרה לישנה (יומא סט,

ב). שמושה אמר (דברים י, יז): "האל הגדל הגבר

והנורא", באו ירמיה ודניאל ולא אמרו 'גבור ונורא',

והם החזירו כבתחלה. לפי שאמרו: הן הן גבורותיו,

פרק ראשון

א. משה קבל תורה מסיני,

ומסרה ליהושע, ויהושע

לזקנים, וזקנים לנביאים,

ונביאים מסרוה לאנשי

כנסת הגדולה. הם אמרו

שלשה דברים, הווי מתונים

בדין, והעמידו תלמידים

הרבה, ועשו סיג לתורה:

זמן ביתו

אפן א

כל מי שהיה במדריגת משה רבינו היה יכול לקבל התורה

משה. לאו למימרא שהיה משה דוקא

מיחד לענין קבלת התורה הקדושה

מאת הקדוש ברוך הוא אבל אדם

אחר לא, אלא אם היה אז אפלו

אדם אחר במדרגות גדולות כמשה,

היה גם כן יכול לקבל את התורה

משה רבינו:

כל מי שהיה במדריגת משה רבינו היה יכול לקבל התורה

הקדושה מאת השם יתברך, כדאיתא

ברבותינו ז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"ט, בבלי סנהדרין

כא: תוספתא סנהדרין פרק ד הלכה ז) תניא, רבי

יוסי אומר, ראוי היה עזרא שתנתן

תורה על ידו לישראל, אלמלא שקדמו

משה רבינו:

אָפֿן ד

למה לא נשנית משנה זו בתחילת סדר זרעים * למה לא נשנית מסכת זו קודם סדר זרעים * קודם לימוד התורה צריך לקבוע בלבו אמונת אלוקי ישראל * המועדות יש להם עת וזמן * הנושא אשה צריך להתגבר על יצרו * המתנהג במדות טובות ניצול מכל נזקי העולם * מדת 'חכמה' נקראת 'קודש' * טהרה תלויה בדעת * על ידי כח האמונה בלימוד התורה ממושיכים רחמים בדין * מסכת 'אבות' היא המתקת הדינים של סדר נזיקין * התורה ניתנה לאדם שהוא מווג במדות טובות ומעש"ט * הטעם להקדמת סדרי זרעים ומועד לסדר נשים * השומר סדרי זרעים מועד נשים אינו צריך לסדר נזיקין * אדם השלם יכול לבוא אחר סדר נשים לסדר קדשים וטהרות * ע"י מסכת אבות יוכל לבוא לבחינת 'אדם' * מי שאין בו מדות טובות אין לו שום תורה * יפה תלמוד תורה שהיא בלולה עם מעש"ט * בשבח המדות הטובות ובגנות המדות הרעות * לא יאה למדן ויעשה מצוות מן השפה ולחוץ * כשעמדו בני ישראל על הר סיני פסקה מהם זוהמת הנחש * ספירת שבעה שבועות כדי לתקן בחינת 'אדם' מכל מדות רעות * התורה אין צריכה להזהיר שלא יאה חיה רעה * החשיבות של תורה עם מעש"ט ומדות טובות * בגנות ת"ח שאין בו מדות טובות * הלומד ואינו מקיים כאילו מוחק מה שכתוב בספר * ת"ח שאין בו מדות טובות הוא מבוזה לעיני כל * ההנהגה הראויה לת"ח * צניעותו והנהגתו של הת"ח * מעלת הלומד ע"מ לקיים * מעלת המכבד את התורה * יש רשעים אשר מעשיהם נראים כמעשה הצדיקים * הזהירות ממידת הקמצנות * הרוצה לעשות תשובה יתעסק במעשים טובים תחילה * החוזר בתשובה צריך להפך כל המדות הרעות שהיו לו * גם פשוטי העם צריכים להתרחק מאוד ממוידות רעות * בגנות הלומד ואינו מקיים * חזק לימוד התורה כשהוא עם מעש"ט * עיקר התחלת קבלת התורה הוא מדות טובות ומעש"ט * מעלת ת"ח ששימשו חכמים ללמוד מהם תורה במדות טובות ומעש"ט

קְבֵל. וְאִם תֹּאמַר, הֲלֹא מִשְׁנָה זֹאת רְאוּי הָיָה שִׁיחָהּ מְקוֹמָהּ בְּתַחֲלֵת סֵדֵר זְרָעִים, בֵּינָן שְׂאֵמֵר לְשׁוֹן 'קְבֵל' נִרְאָה שֶׁהוּא הַכְּנָה לְקַבֵּל כָּל שְׂתֵּא סֵדְרֵי מִשְׁנָה, כְּדֹאֵיתָא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (בחקותי ב ח) מְלַמֵּד שְׂשֵׁתֵי תוֹרוֹת נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ, אֶחָד בְּכַתָּב וְאֶחָד בְּעַל פֶּה, וְכָל הַלְכוּתֶיהָ וְדִקְדוּקֶיהָ וּפִירוּשֶׁיהָ הַכֹּל עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ בְּסִינַי, עַד כָּאֵן. נִמְצָא מֵה שְׂמִשְׁה קְבֵל מְסִינַי הוּא תוֹרָה שְׂבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה, לְפִי זֶה כְּשֶׂאֵמֵר כָּאֵן 'קְבֵל' רְאוּי הָיָה שִׁיחָהּ מְקוֹמָהּ שֶׁל מִשְׁנָה זֹאת בְּתַחֲלֵת סֵדֵר זְרָעִים.

חֲסִידוֹת וּמְדוֹת טוֹבוֹת וְיִשְׁרוֹת הַשְּׂיִכִּים כְּלָם לְיִשְׂרָאֵל עִם הַקְּדוּשׁ, וְלֹא עָשָׂה בֵּן רַבְּנֵנוּ הַקְּדוּשׁ אֲלָא סֵדֵר מְסַכְתָּ זֶה דְּוָקָא בְּסֵדֵר נְזִיקִין אַחַר מְסַכְתָּ סְנֵהֲדָרִין וְעַבְדָּה זָרָה.

למה לא נשנית משנה זו בתחילת סדר זרעים

אֲפֹל לְפִי עֲנִיּוֹת דְּעַתִּי יֵשׁ לִי לְיֹשֵׁב בְּאֵלֶּי לִימוֹד הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְקַבּוֹעַ בְּלָבוּ אֲמוֹנַת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל עִם הַקְּדוּשׁ, וְלֹא עָשָׂה בֵּן רַבְּנֵנוּ הַקְּדוּשׁ אֲלָא סֵדֵר מְסַכְתָּ זֶה דְּוָקָא בְּסֵדֵר נְזִיקִין אַחַר מְסַכְתָּ סְנֵהֲדָרִין וְעַבְדָּה זָרָה.

קודם לימוד התורה צריך לקבוע בלבו אמונת אלוקי ישראל

וְעוֹד קָשָׁה, לָמָּה לֹא סֵדֵר רַבְּנֵנוּ הַקְּדוּשׁ כָּל מְסַכְתָּ זֶה קֶדְם סֵדֵר זְרָעִים, בֵּינָן שְׂעָקָר בְּרִי יִשְׂרָאֵל נִקְרָא 'יִשְׂרָאֵל' עַל שֵׁם הַמְּדוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְכָל מְסַכְתָּ זֶה הִיא מְלֻאָה

למה לא נשנית מסכת זו קודם סדר זרעים

הערות וביאורים

ג. ראה לשון התורת כהנים שם: 'אלה החוקים והמשפטים והתורות'. 'החוקים' אילו המדרשות, 'המשפטים' אילו הדינים, 'התורות' מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל אחד בכתב ואחד בעל פה. אמר ר"ע, וכי שתי תורות היו להם לישראל והלא תורות הרבה ניתנו להם לישראל, 'זאת תורת העולה', 'זאת תורת המנחה' וכו'. 'אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל' - זכה משה ליעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים. 'בהר

סיני ביד משה' - מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה ע"י משה מסיני, ע"כ. ומפרש רבינו דסיפא דבייתא, 'מלמד' וכו', אתאן לת"ק ששתי תורות נתנו להם לישראל. וכן פירש החפץ חיים בפירושו על תו"כ. ע"ש.
ד. רצה לומר, דכיון שהמשניות הן תורה שבע"פ שניתנה בסיני יחד עם תורה שבכתב, מן הראוי היה להקדים להן את משנתנו המלמדת דבר זה.

הספיקה לו לילך עמו לשם, ואמרה לו שביום פלוני בשעה פלונית תבא לשם, והוא הקדים לאור הבקר לשם, והיה ממתין עליה שם שלשה ימים ושלשה לילות, ולא באתה, וכשראה זאת היה מחשב בדעתו עד היכן יצרו מתגבר עליו בחמום איש של גיהנם שלו, ותכף ומיד התגבר על יצרו כנגדו ממש באש קדש, עד שנעשה קדוש השם, עד כאן. ואם אינו מתגבר אזי יש לו תענוג פחזיר בתוך הטנפת, והכל הוא כפי ערך התלהבות שיש לאדם רע אם יזכה יהיה לו כל זה בקדשה בעולם הזה ובעולם הבא אין שעור.

הסתכל בשלשה דברים. דלמטה, אז אין אתה בא לידי עברה, שהוא עצמו היצר הרע הנקרא 'עברה', אלא הוא יהיה בידך ולא אתה בידו חס ושלום. דע מה למעלה ממך, רצה לומר, מ"ה עולה אד"ם. כלומר, יש אדם בקומה שלמה למעלה ממך, הינו כשאתה מקדש אברך, אתה עושה כביכול למעלה צורה בקומה שלמה, כמו שגרא לנביאים, ומשם בודאי רואה ושומעת וכותב וסופר בספר כל מעשיך בעולם העשיה הזה^פ שיהיה הכל לקדשה:

היצר צריך להיות ביד האדם ולא להיפך ח"ו

אפן כב פא

על האדם לילך בחייו בדרך שתביאו לגן עדן בעוה"ב * על האדם לבחור בדרך שלא יתבייש בה ולא יצטרך שלא יראוה בני אדם * אל יתבייש לעשות מצוה קלה * הבושה לעשות מצוה קלה היא מחוסר ידיעת גודל חשיבותה ושכרה * המתבייש לעשות מצוה קלה יחשוב על השכר אם יתגבר ויעשנה * אם אינו בוש לעשות עבירה קלה בוודאי אין לו להתבייש לעשות מצוה קלה * בני אדם גדולים ממנו עושים מצוות קלות * האיברים הימניים של האדם הם מצד הקדושה והשמאליים להיפך * גם המעשים הטובים וגם שאינם טובים הכל נכתב בספר

על האדם לילך בחייו בדרך שתביאו לגן עדן בעוה"ב

(ברכות כח:), פשחלה רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, פיון שראה אותם התחיל

רבי אומר, איזהו דרך ישראל שיבר לו האדם. כלומר, אמרו רבותינו ז"ל

וכיארורים

ברשע גמור, כי לית אתר פנוי מניה, וכל מעשיך בספר וצלם נשמתך נכתבים. ע"כ. [וראה גם בנועם אלימלך (שופטים, ד"ה כי יפלא): תראה לתקן את כל אברך לקדש כל אבר ואבר שתהיה קומה שלימה, כאשר אמרתי על פסוק (יחזקאל א כו) 'ואראה דמות כמראה אדם יושב על כסא, וחלילה לחשוב זאת על הבורא יתעלה שאין לו דמות ותמונה כלל. אך הענין שיחזקאל הנביא התקדש בקדושה רבה כל אבר ואבר, והגיע עד שורשו בקומה שלימה, וזהו שאמר 'ואראה דמות כמראה אדם', רוצה לומר שראה את דמותו שהגיע עד כסא הכבוד. ע"כ. ועי"ש].
וראה גם בדגל מחנה אפרים (נצבים, ד"ה עוד): והוא שאמר חז"ל (אבות פ"ב מ"א) 'דע מה למעלה ממך', היינו השם הוי"ה ב"ה במלואו שהוא מספר מ"ה, הוא 'למעלה ממך' וכו'. ע"כ. וכן ראה במגיד דבריו ליעקב (לקוטי אמרים אות רח): 'דע מה למעלה ממך, דע כל מה' שלמעלה הכל הוא ממך'. ע"כ.
פא. אופן כ"ב הוא על פי הפירוש הראשון בספר בנוית ברמה לרבי שמואל הלוי גלאנטי.

עט. ראה בשערי קדושה (ח"א שער ג) וז"ל: וזהו מה שנתכון עקביא באומרו 'ואי אתה בא לידי עבירה', רצונו לומר, לידי היצר הרע, הגורם לך העבירה, כי היצר הרע עצמו יתבטל ממך, כי אם היצר הרע קיים, ומונע עצמו בגבורה שלא לעבור, הוה ליה למימר ואין אתה 'עובר' עבירה. ע"כ. וראה בנוצר חסד (אבות פ"ב מ"א, ופ"ג מ"א).
פ. ראה לשון רש"י כאן: 'מה למעלה ממך'. שהיא רואה ושומעת וכותב בספר. ע"כ. וראה בנתיב מצותיך (נתיב אמונה שביל א' אות י) שכתב בזה: בכלל האמונה, שכל דבר קטן וגדול נרשם למעלה, כמו שבראנו במשנה (אבות פ"ב מ"א) 'דע מה למעלה' הוא 'ממך', שבחינות אדם וקומה שיש למעלה, שהנביא קורא 'עין' (תהלים לג יח), 'יד' (יהושע ד כד), 'רגליו' (שמות כד י), 'פה' (במדבר יב ח), הכל הוא 'ממך', שבעת שאתה מקדש אברך, ואתה מקיים המצות באור וחיות אלהות, כביכול מצמצם עצמו, ושורה על אברך ומתייחד ומתקשר עמך, וקורא לעצמו באלו אברים 'דמות כמראה אדם עליו מלמעלה' (יחזקאל א כו), ולזה 'עין' שלך 'רואה ואוזן שומעת' (אבות שם), כי שם מצומצם חיות אלהות אף

מפתח הצדיקים

- אות א -

יהושע העשיל אבד"ק אפטא, והיה רשע גמור שלא הניח עבירה בעולם שלא עשאה, ודוקא במזיד, וכל עשיותיו היה כדי להכעיס את קונו. ופעם אחת עמד לפני הרב הצדיק הנ"ל, ואמר לו פריסת שלום מהרב הקדוש איש אלקים צדיק הדור מו"ה ר' ישראל מגיד דק"ק קאזניץ, ומשאמר לו פריסת שלום הזה הביט עליו הרב הקדוש מאפטא וראה בו שהוא רשע גמור, אמר לו הרב 'הלל רשע' (תהלים י ג) מי הביא אותך לכאן בפריסת שלום הזה, אתה רשע גמור, לך מאתנו, כי אין אתה ראוי לבוא לביתי. מיד כששמע הרשע הזה דברי הרב הנ"ל, וראה הרשע בעצמו את רוח קדשו של הרב, מיד אמר להרב הנ"ל, רבי אין לי עוד תקנה, ויוצר בראשית לא יקבל ממני עוד תשובתי. השיב לו הרב, יש לך תקנה, ואין לך דבר שעומד בפני התשובה. מיד התחיל לבכות בבכיות גדולות עד אין חקר, ואמר, רבי רוצה אני שרבינו יתן לי איזה דרך תשובה. השיב לו, בתחילה צריך אתה להתחיל להתענות משבת לשבת פעם אחת, ותשמור לך שנה שלימה לבל תעשה עוד עבירות הללו, ואחר כך אתן לך איזה דרך תשובה. וכך עשה והתענה פעם אחת משבת לשבת, מיד נפלו כל בני ביתו של הרב הנ"ל על ערש דוי, והוא מחמת ששבר קליפה גדולה כזו, וביקש רחמים מאת השי"ת עד שנתרפא כולם. ואחר זה בא האיש הנ"ל לפני הרב הקדוש ואמר לו בבכיות גדולות, רבי בקשתי שרבינו יתן לי איזה דרך שאשוב לשם יתברך באמת לשמה. השיב לו הרב, תסע אתה לביתך, ושם תעשה תשובה כמבואר בספרים קדושים, ובכמה ספרים הראה לו איזה דרך תשובה שצריך הוא לעשות כפי תיקונו. וכך עשה שחזר לביתו ועשה בביתו תשובה שלימה לערך חמש שנים רצופים, ואחר זאת בא לפני הרב הנ"ל ועמד לפניו באימה ובריאה. וכשראה הרב הנ"ל את האיש הזה נבהל מאד, מחמת שראה עליו השראת השכינה הקדושה, והצורה שלו היתה כולה רוחנית ממש. אמר לו הרב, מי אתם. השיב לו בבכיה גדולה, רבינו אינו מכיר אותי עוד, אני הוא האיש הרשע הלז. מיד נבהל הרב הנ"ל מאד מחמת המראה הגדולה שראה עליו ומהצורה הרוחנית שלו, ובשבת קודש דרש ברבים עד היכן מגיע כחה של תשובה באמת לשמה לפני הקב"ה, ואין לך דבר שעומד נגד התשובה, ולא עוד אלא שכל ימיו היה דורש ברבים עניין פלא הזה הנ"ל. ע"כ.

יחודים קדושים

שמעתי מאאמו"ר זלה"ה שראה לרבותיו הקדושים שהיו מתנהגין במדות אלו, ובפרט לרבותיו רבו הרב הקדוש

רבינו אברהם גלאנטי

הניצוצין תבעו אותו

כמו שאירע המעשה בימי מרן האר"י זלה"ה ששאלו הרב הקדוש איש אלקים [רבי אברהם גלאנטי] בעל המחבר קול בוכים על איכה, על מה הוא בא לעולם הזה ואיזה ענין הוא צריך לתקן בגלגול הזה. והצדיק הזה היה עשיר מופלג. והשיב לו רבינו האר"י זלה"ה שבגלגול הקודם לזה היית גם כן צדיק גמור, אלא שאז אתה היית מתנהג בסיגופים גדולים בלי אכילה ושתיה כלל, והניצוצים שהיו במאכלים והמשקים ההם השייכים לנפשך נשארו למטה, עד שבאו הניצוצין האלה ותבעו אותך לפני בית דין של מעלה, ופסקו שם שאתה צריך לירד לעולם הזה עוד הפעם, ותהיה עתה עשיר גדול כדי שתתענג בעולם הזה במאכלים שונים עד שתעלה כל הניצוצין.

דף קו

שמעתי מאאמו"ר זלה"ה שהמעשה זו מובא בספרים קדושים (שבחי האריז"ל דפוס קושטאנדינא שנת ת"פ דף ו:), שהרב הקדוש הצדיק מוה"ר אברהם גלאנטי היה עשיר מופלג, ופעם אחת בא לפני האר"י זלה"ה ושאל אותו על מה בא לעולם הזה, ואיזה תיקון צריך הוא לתקן. השיב לו האר"י זלה"ה, אתה באת בגלגול הזה לעלות נצוצין הקדושים שנשאר לך לתקן מגלגול הקודם לזה, כי אז אתה היית תלמיד חכם גם כן, אלא שעשית לך כמה סגופים ולא אכלת רק מעט מזעיר, והיית צריך אז לאכול הרבה, כי הרבה נצוצין היה לך לתקן כפי שורש נשמתך השייך לנשמתך לתקן, ולא רצית לאכול כל כך, לזה אחר שעלית בגלגול הקודם לזה למעלה, באו כל הנצוצין הללו ותובעים לך לבית דין של מעלה למה השארת אותם בלי תיקון. ופסקו הבית דין של מעלה שבהכרח צריך אתה להתגלגל עוד הפעם לזה העולם, ותהיה עשיר מופלג כדי שתוכל להביא עליך כל הנצוצין על ידי אכילה ושתיה, וזהו תיקון שלך שתתענג במאכלים טובים בקדושה ובטהרה, ע"כ.

דף תע

רבינו אברהם יהושע העשיל מאפטא

כחה של תשובה

שמעתי מאאמו"ר זלה"ה ששמע מזקנו הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי מפניטשוב זלה"ה שפעם אחת בא איש אחד לפני הרב הקדוש הגאון הצדיק המפורסם ר' אברהם

באברי הרוחני, עיין שם כל מצוה ומצוה בפרטות.
דף פט

רבי אלעזר בן רשב"י

ראה: דף שיח. דף שנא. דף תקנו. דף תקנה.

רבינו אלעזר אזקרי (החרדים)

כל מצוה תלוי באברי הגוף

רבינו אלקי רבי אלעזר אזקרי זצ"ל, חשב בספרו חרדים כל מצוה ומצוה איזה מצוה התלוי באברי הגוף ואיזה תלוי

- אות ד -

שלו, וקודם שיתחיל לשתות תיכף ומיד תבוא אצלו בבקשה שלך, ותספר לו כל הענין הצריך לך לישועה, ותבקש ממנו שהשם יתברך יושיע לך על ענין זה, ומה שיאמר כן יהיה בלי ספק. וכך עשה האיש הזה כמו שצוה לו רבינו רבי ר' דוב בער זלה"ה, והשיכור הלז ברכו שיעזור לו השי"ת תיכף ומיד, ונענה תיכף והיה לאיש הזה ישועה גדולה.

ואחר שראה האיש הזה כל ענין זה, והיה לו ישועה גדולה, נסע תיכף לרבו הקדוש הנ"ל, ושאלו פליאה נשגבה זאת. השיב לו רבינו הנ"ל, שהאיש השיכור הנ"ל היה עשיר גדול, ובעל עבירות גדולות שלא הניח עבירה שלא עבר רחמנא ליצלן, ובתוך זמן זה שמע שיש אשה זונה נפקת במקום פלוני, ודרכה היה לקבל ארבע מאות זהובים מכל אדם שרוצה לעשות עמה עבירה גדולה כזו. וכששמע האיש הנ"ל זאת, תיכף נסע עם העגלה חשובה שלו, ולקח מביתו ארבע מאות זהובים לצורך עבירה זו. ובתוך הדרך המקולקל שלו ראה שהולך בדרך איש יהודי אחד בחבלי ברזל על ידיו ועל רגליו, ונכרים הולכים אחריו לשמור אותו. וכשראה זאת אמר תיכף לבעל העגלה שלו עמוד, ושאל לאיש יהודי הנ"ל, מה הוא ומה המעשה שאתה הולך בחבלי ברזל. השיב לו שהוא היה ראנדאר [בעל בית מזיגה] אצל אדון פלוני, ולא היה לו לשלם עבור הראנדע [הבית מזיגה] לערך שלשה שנים, ומגיע לו ממנו ארבע מאות זהובים, והאדון השליך אותו לבור לערך שתי שנים, ובשבוע הזה ביקשתי מהאדון שיוציאני מהבור ההוא, כדי שאלך לאחי בני ישראל הקדושים, אפשר ירחמו עלי ויתנו לי הסך הנ"ל כדי שאוכל לפדות עצמי. וכשמע זאת תיכף ומיד ירד מהמרכבה שלו, ונתן להנכרים השומרים את העני הזה ארבע מאות זהובים שהיה לו עבור עבירה הנ"ל. ותיכף כשעשה זאת אמר בלבו אחזור לביתי ולא אעשה עוד חס ושלום עבירה זו.

מיד נעשה רעש גדול בשמים, אחר ששבר הקליפה גדולה שלו מכל וכל, ותיכף ומיד שמע האיש ההוא כרוז מן השמים שכל ימיו כל מה שיאמר ויברך לאיזה איש, תיכף ומיד יהיה נענה ויעשה לו בקשתו ותפילתו, ותיכף הגיע לו מדריגת גדולות וקדושות, וראה מסוף עולם עד סופו. וכשראו בית דין של מעלה זאת, אמרו באיזה אופן יכול להיות מדריגות גדולות לאיש כזה, אחר שאין לו שום תורה ודרך עבודה, ולמדריגות אלו צריך להיות כלי הגון,

רבנו דוב בער (המגיד) ממעזריטש

מלא גדלות וגאווה

שמעתי בשם רבינו רבי בער ממעזריטש זלה"ה שבא אצלו ישראל נאה, והבין רבינו זלה"ה שהוא מלא גדלות וגאווה ולא היה לו שום ביטול לפניו, אמר לו, ראה שיש לפני ביתי הר קטן של זבל, אם בא אצלי ישראל נאה ומניח שם הפסולת שלו גם כן אצל הזבלים שלפני ביתי מוטב, ואם לאו הרי לקח אצלי גם הפסולת והזבלים שלי, והבן.

מעלה את הדיבורים

שמעתי שהרב הצדיק הקדוש רבינו אלקי מו"ה יעקב יצחק בן מאטיל זלה"ה מלובלין היה מסתופף בצל רבינו אלקי רבי ר' בער זלה"ה, והיה שם גם כן צדיק וחכם הידוע לי, ושמע רבינו מלובלין בשעה שיושבים בשולחן אצל רבינו רבי ר' בער זצ"ל שהרב הצדיק הזה לא בירך ברכת המזון. ושאלו למה לא ברכת. השיב לו שרבינו רבי ר' בער מעלה את ברכת של המזון למעלה, כי אני איני יכול לדבר עתה שום דיבור. השיב לו רבינו מלובלין, אם אתה על כל פנים דברת דיבורים של ברכת המזון אלא שהם אינם בדביקות כל כך אז היה רבינו רבי ר' בער מעלה את הדיבורים הללו למעלה והיה מתקן אותם בברכת המזון שלו, אבל אם לא דברת שום דיבור מה יש לרבינו להעלות ממך.

דף קצז

שכר פדיון שבויים ומניעת עבירה

שמעתי מאמור"ר הכ"מ זלה"ה, בשם רבינו אלקי רבי דוב בער, מגיד משרים בטארצין [ממעזריטש] זלה"ה, שבא אצלו איזה איש שהיה צריך לישועה גדולה, אמר לו הרב הקדוש אני איני יכול להושיע אותך על דבר זה, אלא שיש בעיר פלוני איש אחד ושמו כך וכך, והוא יכול להושיע לך, והאיש ההוא הוא שיכור גדול, וכל כך הוא שותה בשכרות שלו, עד ששוכב כל היום בשוק ברחובות העיר ברשות הרבים כאחד הריקים, ולא נמצא איש בזוי כמוהו בעולם. וכשתגיע לשם צריך אתה לבוא אצלו תיכף כאור הבוקר קודם שהתפלל תפילת שחרית ולא שתה עוד שום משקה, ותמתין שם עד אחר התפילה